

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnicijemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za polleta 1 gld. 80 kr., za četrtoleta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za polleta 2 gld. 20 kr., za četrtoleta 1 gld. 15 kr. nov. den.

~ V Ljubljani v sredo 12. decembra 1866. ~

Gospodarske stvari.

Jék glasú

„o potrebi učilnic za kmetijstvo“

v 24. listu „Novic.“

Človeštvo se množi; njegove potrebe so čedalje večje; državne okoliščine so se vse predrugačile, ž njimi pa tudi davki čedalje viši narastli. Zatoraj je jasno kot beli dan, da zemlja, obdelavana po starodavni navadi, ne more s pridelki svojimi zadostiti vsem tem potrebam, in ker prostor zemljišč se ne dá širiti, tedaj treba prevdarjati, kako je mogoče dohodke posestev pomnožiti in na višo in boljšo stopnjo povzdigniti.

Vse to se dá doseči le po poduku.

Kje pa more kmetiško ljudstvo naše zajemati poduk?

Kje neki, kakor tam, kjer se sicer mladina podučuje, — v šolah, ki so za ta poduk osnovane.

Take učilnice se morajo brez obotavljanja napraviti; če ne, nas čaka popolnoma obožanje kmetovalcev; saj to pričujejo neprenehane prodaje posestev. Toraj, gospodje, ki imate v rokah blagor dežele, spolnite zvesto nalogo svojo, in pomagajte nam iz nadlog: napravite nam učilnic za kmetijstvo, tako, da brez ovinkov v svojem maternem jeziku se podučuje mladina naša v vsem, kar je vedeti treba kmetiškemu gospodarju, da bode več znal kot hlapec njegov.

Zmiraj beremo, da Avstrija je „Agricurstaat“, in to je resnica; ako pa je to: napravite učilnice, da se izredí izvedeni kmetijski stan, ki bode napredoval a se ne držal samo tega, kar so stari očetje njegovi znali, kateri niso desetine potrebščin imeli, ki jih imamo dandanašnji.

Dr. O.

Gospodarske skušnje.

* Dober svét sená si privarovati. V gospodarstvu, ktero spada h kmetijski šoli v Bois-Bougy-u pri Nionu v Švajci, je ta-le navada živini pokladati, ki ima prav koristne nasledke.

Senó se meša s tretjim delom slame, in reže se kakor pri nas rezanica; s slano vodo se pomoči, potem pa se nabaše v kadí ali v sode in prav dobro potlači. V kakih 48 urah, kakor namreč je gorkota ali potem kakor je krma vlažna, začne precej močno vreti; s tem pa se debelejše bilke zmehčajo in klaja dobí prijeten duh, da živina prav rada po nji sega; posebno molzne krave jo rade žrejo. Slabeji mrvi se mora, kadar se s slamo meša, pridjati po primeri še ogršičnih preš, zrezane pese ali pa vinskih preš.

Da tako napravljena klaja prav dobro tekne tudi pitavni živini, tega ni treba še posebno omenjati.

Ko se je živinska klaja tako napravila, se more tudi veliko lože v enake deleže (porcijone) spraviti, posebno zato, ker taka klaja ni v velicih kupih.

Tako napravljena klaja je tudi konjem, ovcam in še celó prešičem všeč. Skušnja se je s prešiči v Bois-Bougy-u napravila, kjer so marsiktero zimo kakih 20 prešičev samo s tem dobro izredili, da so otavo mešali s slamo tako, kakor je bilo gori povedano od sená (mrve).

* Vinski cvét iz murbovih jagod. Kmetijske pridelke na korist obrniti je ena tistih umetnosti, s kterimi se koplje zlata ruda. — Naj vam podam tukaj eno tacih skušinj, in to je: iz murbovih jagod napravljati vinski cvet. Znano je, da donaša murbovo perje ena leta sem svilorejcem malo dobička, in to od tega časa, kar bolezen svilne črviče napada. Naravoznanci se o tem prepirajo, ali je črv ali drevó bolezen kriv, in so se v tem zedinili, da ne vejo nobenega zdravila. Nekteri svilorejci na južnem Francozskem so popustili svilorejo, in gosp. Feliks Boyer je začel namesti perja sad (jagode) murbovega drevesa na korist obračati. In tako je on pri gosp. Flandrinu, posestniku v Manduelu, iz 300 funtov murbovih jagod dobil 100 litrov soka in iz tega izlekel 14 do 15 odstotkov vinskega cveta in sicer tako močnega, da je najboljšemu enak. Pridelek vsacega drevesa, na katerem so že jagode, je viši, če se jagode njegove namesti perja porabijo. Murbove jagode brati ne prizadene nobene težave; dovelj je, če se le kaka rantaha ali plahta, ali več rijuh pod drevo razgrne, in murba primérno potrese, da le zrele jagode z drevesa padejo; tako se trese murba vsak drug dan, zato ker niso murbove jagode vse ob enem zrele. Kdor zna iz družega sadú vino ali žganje napravljati, ta bo kmalu tudi pri murbah pravo zadel.

* Gnojnica dober gnoj za vinograde. Kakor je znano, napravi se v vinu, če se dolgo hrani, trda tvarina, tako imenovani vinski kamen, ki iz vinske kisline in kalija obstaja. Te pepélove stvari je večidel malo v prsti, in je je po neprenehnem pridelovanji grozdja na istem zemljišču vedno manj. Zavoljo tega morajo vinogradniki skrbeti, da svoje vinograde s takim gnojem gnojé, v kterem je imenovane pepélove tvarine dovelj. V hlevnem gnoji je samo na sebi malo kalija ali pepélika, ker ravno ta kali, ki ga s klajo živina dobiva, ne pride z blatom od živine, ampak se po scavnici od nje oceja. Scavnica ali po nji gnjilobi napravljena gnojnica je tedaj tisti gnoj, ki je posebno dober za vinograde in jim namestuje kali, ki ga nogradom toliko odvezamemo. V več krajih na Renu so poljedelci resnico tega spoznali in se prepričali, da, če se vinogradi včasih z gnojnico gnojé, se po nji ne debelí le trtni les, ampak tudi grozdje se

tako očitno ponaša, da je veselje. Najbolj je z gnojnicami vinograde gnojiti meseca februarja (svečana) in marca (sušca), dokler je zemlja še nekoliko zmrzla.

* Kako borovo seme hraniti. O hranjenju borovega semena (Kiefersamen) ali tako imenovanih borovih češarkov se je na pruskem višem logarstvu Falkenburgu po dolgoletnem opazovanju to-le izvedelo: 1) če se omencano (abgeflügelt) borovo seme shrani, je za posetev le dve leti plodno; če se mu pa luske (Flügel) pusté, je za posetev tudi 3 leta dobro; 2) da je v enem funtu borovega semena z luskami 62.290 zrn, brez lusk pa celó 77.390 zrn; 3) da seme tem hitreje kalí in močnejše in krepkeje rastlinice požene sè živimi zelenimi iglicami, čem mlajše je; in 4) ako je seme čez 2 leti staro, tedaj jih med 100 zrn komaj kalí 30 do 40.

Občinske stvari.

Okrajni zbori na Štajarskem

kmalu bodo izbrani, ter začeli svoje delo. Kakor vojak zgrabi orožje, kadar sliši znamenje na boj, tako morajo na vsakem mestu rodoljubi za delo s peresom in z besedo prijeti, kadar gré za to, da se zaupa za tri leta dober kos národovega blaga in národove sreče izvoljenim možém.

Dosihmal nismo imeli v svojih okrajih drugih opravnikov, kakor le vladine; vsaka občina si je smela izbrati svoje zastopnike, katerim je zaupala svoje zadeve, a zadeve celega okraja je imel v rokah le cesarski predstojnik. Nalagal je okrajne doklade in davke po svoji previdnosti. Gotovo moramo pripoznavati, da so oni gospodje dosti storili za blagor okrajev; vendar gotovo se nam tudi mora pripoznavati, da bi se lahko tu ali tam več storilo; trdno pa zaupamo, da je med nami toliko rodoljubnih mož, da bodo dosihmal več opravili v zadevah svojega okraja, tedaj nekako v svojih lastnih zadevah, nego so opravili dosihmal vladini uradniki.

Drznem se, po povabilu „Novic“ pisati v naglosti nekoliko vrstic o zborih okrajnih, in sicer

1. o njihovem namenu.

Okrajni zbor ima opraviti v vseh notranjih zadevah svojega okraja in njegovih prebivalcev. To je: kolikor moči, zlasti denarne in delavne moči, bo imel in si preskrbel okrajni zbor, toliko sme storiti za blagor svojega okraja.

Dosihmal so bile najbolj važna reč okrajne ceste, pa tudi menda še dolgo bo tako ostalo. Posebna postava, razglašena dne 23. rožnika t. l. vredjuje to za deva na Štajarskem. Okrajni zbor bo tedaj imel skrbeti, da se bolj važne ceste razglašajo za deželne ceste, druge pa za okrajne. Skrbeti bo imel, da se ceste dobre ohranijo, da se nove napravijo, da občine svojo dolžnost storijo pri tem delu, da cela dežela kaj pomaga, da zlasti pri nekterih cestah tisti izdatno pripomagajo, ki je največ rabijo, na primer rudarski podvzetniki itd.

Za najbližjo dolžnost se sme v naši deželi šteti, da okrajni zbori skrbijo za gospodarske zadeve. Naj bi v vsakem okraju se napravila saj ena mala gospodarska učilnica, združena z navadno učilnico, v kateri bi se učenci najvišjega razreda učili sadna drevesa cepiti, murve izrežati, — za katero bi se nakupil vsako leto ta ali uni gospodarski stroj (mašina), in se potem izposojeval za plačo, — ktera bi razširjevala dobra semena, žlahtne trte, — kjer bi se učilo, kako gre ravnati z vinom v kleti; kako pametna gnojnišča (zlate rude kmetijstva) napravljati itd. po nauku „Novic“, in

drugih gospodarskih listov. Naj bi se pustilo učeniku nekaj koristi pri tem delu; stroški ne bodo preveliki, opraviti bi se pa dalo dosti.

Tudi kar se tiče prodaje gospodarskih pridelkov, lahko bo pomagal saj nekaj okrajni odbor. Kar se tega tiče, smo še v rokah samih špekulantov, a lahko bi dobiček ostal gospodarjem. Na primer: Če vlada potrebuje lesa, sená itd., zakaj ne bi celi okraj prevzel prodaje? Posamezni prodajalci radi bodo sprejeli več plačo za svoje blago, in če se le drago dobi blago, mora kdo skrbeti za nabiro.

Nadalje bodo se dale napraviti po okrajnih zborih posojilnice za gospodarje. Ne mislim na navadne hranilnice, akoravno bodo dobre tudi te kjerkoli; bolj važna se mi zdi skrb za to, da bo kmet v potrebi lahko dobil denarja brez dragega intabuliranja na poroke ali na menjice v zajem. Na Českem že imajo posojilnic za obrtnike in za kmete na stotine, in sploh bo treba posnemati Čehe, ki že vživajo čez leto do broto okrajnih zborov. Sama postava je suho drevo, sok le bo dala živa delavnost, pa iz soka bo pognalo listje in cvetje in sadje, kakor je pognalo iz delavnosti vrlih Čehov, prvakov v blagi domoljubni delavnosti na Avstrijskem.

Gotovo ne bo najmanjša skrb okrajnih zborov tudi delavnost za poboljšanje národne omike. Kar se tega tiče, bodo menda dobra sredstva: okrajne knjižnice, podpiranje čitalnic, skrb za dobre šole in dobre učnike, tedaj tudi za njihovo dobro in gotovo plačilo, za dobre šolske ogleda, za občno obiskovanje šole od strani mladine itd.

Dosti dobrega se bo tudi dalo napraviti gledé zdravilnih zadev. Potreben bode povsod saj en okrajni zdravnik, kjer ga država še ne plačuje; tisti bo moral ozdravljati uboge brez plačila; treba bo skrbeti, da se bodo dobila v vsakem okraju dobra zdravila, da se bo širil nauk o zdravem življenju, zlasti v časih kuge, da se morebiti s časom napravijo okrajne bolnišnice itd.

Nadalje naša postava navaja med okrajnimi zadevami tudi splošno skrb za uboge in blagodarne reči. Kar se tega tiče, gotovo ostane prva dolžnost rodovinom in občinam, vendar bo tudi celi okraj imel precej opraviti v teh zadevah. Kadar se branijo občine in rodovine storiti svojo dolžnost, jih bo treba primorati k njej; in dostikrat bo treba tudi skrbeti saj začasno za tuje uboge. Morebiti postanejo s časom tudi okrajne sirotnice itd.

Vážna je naloga okrajnega zbora gledé občinskih zadev. Kar se tega tiče, imamo skoro polovico občin, kjer se slabo gospodari z občinskim premoženjem; dostikrat je treba pravde, da se le dobi račun od bivšega predstojnika. Ljudje plačujejo občinske doklade, predstojnik jih pa včasih za-se porabi „za svoje pote.“ Dolžnost okrajnega zbora bode, paziti na to, da se ohrani občinsko premoženje; da dovoli združenje dveh ali več občin v samo eno; da dovoljuje občinske nadnavadne doklade na štibro; da dovoljuje prodaje, zastavo ali drugo breme na občinsko premoženje ali blago, ali njega razdelitev, kakor tudi razdelitev letnih ostalih dohodkov med člane kakošne občine; da dovoljuje občinam več posojilo ali poroštvo.

V teh zadevah bo moral dobro pretehtati okrajni zbor: ali je za blagor občinskih zastopnikov; ne bo smel privoliti nikoli, da bi zastopniki rabili svojo moč le za svoj hasek.

Občine naše tudi marsikaj imajo opraviti pri nastanovanju (vkvartirovanju) vojakov, pri vpregi, pri odpeljevanju domu pognanih ljudi (šub), vendar so naše občine premajhne, in zato preslabe, da bi mogle vse same opraviti. Tedaj bo okrajni zbor lahko